25 שנים של יצירת מחול קיבוצית

"השלושה", כור: יהודית ארנון
רקדן: זכרי דגן, צילום: יעקב אגור
"THREE MEN", CHOR.: YEHUDIT ARNON
DANCER: ZICHRI DAGAN, PHOTO: JAACOV AGOR

"הקתדרלה השקועה", כור': ירי קיליאן
רקדנים: ג'ייני סולן ואיגור ויסדה, צילום: אורי נבו
"LE CATHEDRALE ENGLOUTIE", CHOR.: JIRI KYLIAN
DANCERS: JENNY SOLAN & IGOR VEJSADA, PHOTO: URI NEVO

מאת גיורא מנור

מה כל כך מיוחד בקיבוץ געתון, ובלהקת המחול הפועלת בתחומו, שכוריאוגרפים מהגדולים בעולם מוכנים להטריח את עצמם ללמד את יצירותיהם שם, שאמנים כגון יירי קיליאן, מאץ אק, סוזנה לינקה, כריסטופר ברוס, קיי טאקיי, אנה סוקולוב ונילס כריסטה, שלהקות רבות בעולם כולו מבקשות מהם יצירות ולא תמיד נענות, מוכנים להעניק את זכויות הביצוע ללהקת המחול הקיבוצית ללא תמורה או בתשלום כמעט סמלי?

נכון, יש בקיבוץ הגלילי, המשקיף על הרי הגליל ועל הים התיכון, אווירה של שקט פסטורלי, למרות שאולפני הקיבוצית מצויים, בעצם, מרחק לא גדול מגבול לבנון ומהקטיושות העלולות ליפול על נהריה הסמוכה, אבל לא רק האקלים הכפרי, הנוח והרוגע הם המושכים אנשים לגעתון ולקיבוצית. יש משהו ייחודי בעיקר באווירה שבסטודיו, ביחסים שבין רקדנים וחניכי האולפן האזורי ("מטה אשר") למחול, בין הצוות הטכני והמינהלי, רובו קיבוצניקים, והמנהלת האמנותית של הלהקה ובית הספר, יהודית ארנון, וכוריאוגרף הבית, רמי באר, מנהלי החזרות והמורים.

קיבוצניקים אינם מלאכים, וקיבוצניקים שהם אמנים נתונים למצבי רוח, תחושות של קיפוח ורוח של תחרות ככל אמן. הם אגוצנטריים ממש כמו עמיתיהם בתל אביב, פריס או מוסקבה, ובכל זאת, למרות מאבקים והתפרצויות רגשיות, מורגשת בלהקה הקיבוצית אווירה אופיינית לחיי קיבוץ, נטייה לחפש פשרה, רצון לשמור על הרקמה החברתית ועזרה הדדית. תמיד יש מישהו שאיכפת לו, שדואג לא רק לעצמו.

במקרים רבים האישיות המכוונת את הדברים היא אשה קטנה עם עיניים ענקיות, כבר לא צעירה, הניצבת ליד ההגה כבר יותר מעשרים שנה. היא בקלות מתרגשת עד דמעות, נראית פגיעה ורכה, אבל באמת היא חזקה כאגוז, נחושה אבל גמישה כמו מקל חיזרן. כוונתי, כמובן, ליהודית ארנון, המנהלת האמנותית של הלהקה הקיבוצית והאולפן האזורי.

לא מכבר שאלתי את הכוריאוגרף השוודי החדשני מאץ אק, העובד עם באלט קולברג ועם עוד ממיטב להקות המחול באירופה, איך

הם אגוצנטריים ממש כמו עמיתיהם בתל אביב, פריס או מוסקבה, ובכל זאת, למרות מאבקים והתפרצויות רגשיות, מורגשת בלהקה הקיבוצית אווירה אופיינית לחיי קיבוץ, נטייה לחפש פשרה, רצון לשמור על הרקמה החברתית ועזרה הדדית. תמיד יש מישהו שאיכפת לו, שדואג לא רק לעצמו

קרה שהגיע לגעתון ועבד לא אחת עם הלהקה הקיבוצית. "עבדתי בעיר ורונה, איטליה, ואחרי אחת ההופעות ניגשה אלי אשה קטנה עם עיניים כהות גדולות. היא הציגה את עצמה כמנהלת להקת המחול הקיבוצית ואמרה לי שהיא מאוד אוהבת את העבודות שלי, ושאלה אם אוכל לבוא לישראל לעבוד עם הלהקה שלה". הוא התרשם מאישיותה ומהדרך בה דיברה. הוא ראה על זרועה את כתובת הקעקע מימי מחנה הריכוז הנאצי והוא חש בנחישותה, ופשוט לא יכול היה לסרב. כשהגיע לבדוק את יכולת הרקדנים, התרשם מהאיכות המיוחדת של עבודתם. מאץ אק הכיר היכרות אישית את הכוח המניע של דמות אמהית גדולה; אמו שלו, בירגיט קולברג, ייסדה את באלט קולברג ושנים ארוכות היתה המנהלת האמנותית שלו. כאשר בשלב כלשהו של היכרותו עם הלהקה הקיבוצית הכין איתה את יצירתו "Soweto" (על מאבק השחורים בדרום אפריקה), שיכנע את ארנון למלא את תפקיד האם הגדולה, מין אם שבט ידעונית, שיצר עבור אמו שלו.

כשהיוצר הגדול יירי קיליאן, יליד פראג, פגש את הקיבוצית ואת יהודית ארנון, הוא נכבש על ידי שאיפותיה. הם התיידדו מאוד והוא העביר ללהקה כמה וכמה עבודות שלו, שהראשונה בהן היתה "הקתדרלה השקועה". קיליאן לא יכול היה להתפנות להגיע לחזרות בגעתון, אבל הוא הודיע שאם שני זוגות הרקדנים שנועדו לבצע את המחול העדין הזה יגיעו לשבועיים להולנד, הוא ידאג לכך שמישהו ממנהלי החזרות של תיאטרון המחול ההולנדי יעבוד איתם. נמצא מי שהסכים לממן את שהות הקיבוצניקים בהאג, ואחרי שבועיים של עבודה מאומצת הגיע קיליאן לצפות בתוצאות. הוא חשב שרמת הביצוע מספיקה. ביום האחרון של שהיית הרקדנים בהולנד, הם קיבלו מכתב רשמי ובו רשות לבצע את היצירה ובנוסף על כך מתנה נכבדה - את התלבושות, את המסך האחורי המצויר ואת קלטת המוסיקה. זו היתה מחווה של ידידות עמוקה, אות לחברות שנמשכת כבר עשרים שנה. ב-1995 כתב יירי קיליאן מכתב ליהודית ארנון, ובו אמר בין היתר: "נפגשנו לפני שנים רבות במשרדי, עוד בבית הלהקה הישן של תיאטרון המחול ההולנדי. תמיד אזכור את דמותך הקטנה, את נחישותך להגשים את שאיפותייך, שניכר בהן שהן חלומות של מי שניצל, של

במקרים רבים האישיות המכוונת את הדברים היא אשה קטנה עם עיניים ענקיות, כבר לא צעירה, הניצבת ליד ההגה כבר יותר מעשרים שנה. היא בקלות מתרגשת עד דמעות, נראית פגיעה ורכה, אבל באמת היא חזקה כאגוז, נחושה אבל גמישה כמו מקל חיזרן. כוונתי, כמובן, ליהודית ארנון, המנהלת האמנותית של הלהקה הקיבוצית והאולפן האזורי

פלורה קושמאן

FLORA CUSHMAN

"זריחה שקיעה", כור: גין היל-סאגאן

צילום: יעקב אגור

"SUNRISE - SUNSET", CHOR.: GENE HILL-SAGAN

PHOTO: JAACOV AGOR

מישהו שאינו מבקש סתם לשרוד, אלא להעביר מסר מהותי לאלה החיים היום, מסר של תנועה, של מחול, העתיקה באמנויות והאמנות שמייצגת את החופש".

בתולדות המחול במאה ה-20 תופסים מקום נכבד אנשים קטנים מבחינה פיסית אבל ענקים בכל הנוגע לכוח מפעיל ויוצר. לאו דווקא כוריאוגרפים בעצמם, הם מיני מאיצים, קטליזטורים, שבכוח רצון בלתי מתפשר אבל גמיש דיו כדי שלא להישבר, איפשרו לרקדנים ולכוריאוגרפים גדולים להגשים את שאיפותיהם ליצור אמנות גדולה. רשימת דמויות מפעילות כאלה ארוכה, החל בדיאגילב, שמעולם לא כתב או ביים דבר (פרט לתכנון תאורה) אבל גרם ליצירות מופת רבות להיכתב בלהקתו - הבאלטים הרוסיים; לינקולן קירסטיין, האיש שהביא את בלנשין לאמריקה; מרי ראמבר, שנולדה כמרים רמב"ם בוורשה, ונינט דה ואלואה, ילידת דבלין אירנלד, שתי המייסדות והמפעילות של באלט בריטי בשנות השלושים של המאה; סוניה גאסקל (בת למשפחה יהודית שגדלה בליטא), האשה שאיפשרה את פריחת הבאלט בהולנד אחרי מלחמת העולם השנייה; קארל בירני, המנהל האדמיניסטרטיבי של תיאטרון המחול ההולנדי, שבעלדיו להקה מעולה זו לא היתה קיימת; בת-שבע דה רוטשילד, שבלעדיה לא היתה קמה להקת בת-שבע, להקת בת-דור ובתי הספר שלה; ארנו ויסטנהופר (Wustenhoffer), האינטנדנט (מנכ"ל - משרה המאחדת בתיאטרוני גרמניה ניהול אמנותי וניהול ארגוני), האיש שאיפשר לפינה באוש לקיים את להקתה בעיר וופרטל מול ההתנגדות הכללית לתיאטרון המחול שלה, ואחר כך עבר לעיר ברמן, ולשם הזמין את ריינהילד הופמן ואת הנס קרסניק וכך היה, לדעתי, הכוח המרכזי שפיתח את הסגנון המוכר היום כתיאטרון מחול.

יהודית ארנון שייכת לקטגוריה זו של יוצרי להקות, מגדלי אמנים יוצרים, הפועלים כמאיצים, שבלעדיהם לא יווצרו תרכובות חדשות אף שהם עצמם אינם משתתפים בתהליך. אלה הכוחות הפועלים מאחורי כוריאוגרפים גדולים - הפדגוגים שמגדלים רקדנים חשובים. כוחה של יהודית ארנון הוא, לדעתי, בצירוף של נחישות ויכולת להבחין בפוטנציאל הגלום ביוצרים ומבצעים צעירים, בנכונות שלה להשקיע בניצני כישרון, שאחרים טרם הבחינו בהם, ובעידוד המעשי שהיא מעניקה למי שנראה לה מבטיח וגם בגישתה לחיים. היא מאותם אינדיבידואליסטים, הנעולים על מטרותיהם אך לא מאבדים מבט על בעיות חברתיות, אנשים המסוגלים להתרכז במטרה העיקרית בלי להתעלם מהסביבה, ורואים בעיות אישיות כמשהו שיש לטפל בו גם לטובת הכלל - הלהקה. תכונות כאלה בעצם נדרשות, במינון כלשהו, לכל מי שחי חיי קיבוץ - חיים בחברה הדוקה ובתוך מסגרת דרישותיה, לא מתוך התנגדות למסגרת אבל תוך שמירה על האישי והמיוחד בתוכה.

ארנון אינה אוהבת לדבר על עברה ועל נעוריה, על תקופת מחנה הריכוז. נדרשו לי שנים לא מעטות של היכרות קרובה ושיתוף פעולה מקצועי איתה, עקב תפקידי כמבקר מחול ועיתונאי, עד שהסכימה להתראיין ולספר לי

"הנהר", כור': פלורה קושמאן

"RIVER", CHOR.: FLORA CUSHMAN

שני המורים הכוריאוגרפים שעזרו ללהקה לעבור את המחיצה למקצוענות היו אמריקאים, או נכון יותר אמריקאים גולים, שהעדיפו לחיות ולעבוד באירופה – פלורה קושמן וג'ין היל–סאגאן

על חוויותיה בימי השואה. לבסוף ישבה וסיפרה לי איך כשהיתה בת עשרים, נערה שחלמה תמיד לרקוד, ציוו עליה שומרי מחנה הריכוז לשעשע אותם במחול. היא סירבה להופיע בפני שוביה, והעונש שהושת עליה היה לעמוד לילה שלם יחפה בשלג. באותו לילה נורא גמלה בליבה ההחלטה שאם תישאר בחיים היא תקדיש את חייה למחול. אחרי המלחמה היא שבה לבודפשט, ובמסגרת "השומר הצעיר" ביימה מפגנים גדולים, "מסכתות" המוניות של מחול ומוסיקה, שהיו באופנה אז, מבלי שלמדה מעולם כוריאוגרפיה.

החלוציות הרי היתה אז ביטוי לפסוק: במקום שאין איש, היה איש (כפי שנכתב ב"פרקי אבות").

המופעים ההמוניים שביימה והמחולות שיצרה זכו להצלחה, ומשהגיעה עם בעלה ארצה והצטרפה לחבריה בקיבוץ געתון, ניסתה, אפילו בתנאים החלוציים הקשים של ראשית מדינת ישראל, לא לזנוח את אמנות המחול, אפילו אחרי יום עבודה, בערבים, כשחדר האוכל משמש לה סטודיו מאולתר (ר' מאמרה של רות אשל, עמ' 77).

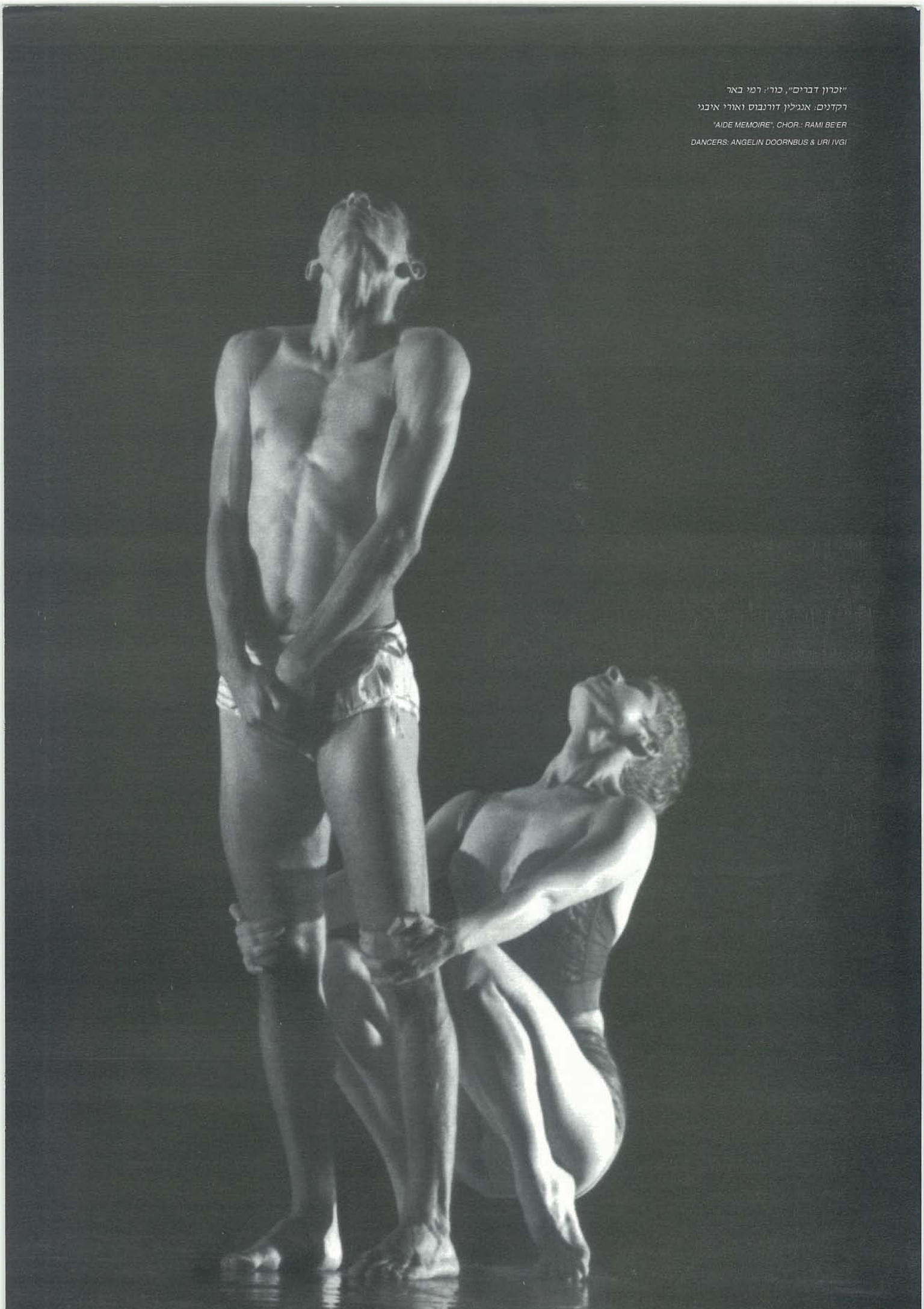

"זכרון דברים", כור: רמי באר

רקדנים: אנג'לין דורנבוס ואורי איבגי

"AIDE MEMOIRE", CHOR.: RAMI BE'ER

DANCERS: ANGELIN DOORNBUS & URI IVGI

יהודית ארנון ורמי באר

YEHUDIT ARNON AND RAMI BE'ER, PHOTO: HUANG HAO LIANG

רמי באר, היוצר המרכזי של הלהקה, נולד בגעתון, התחנך באולפן האזורי וחזר משירותו הצבאי ישר ללהקה. הוא לא היה רקדן מצטיין, אבל ניחן בכשרון יוצר בלתי רגיל, במוסיקליות והוא גם מסוגל לעצב בימה ותלבושות. היום הוא כוריאוגרף עם מוניטין בינלאומיים, שהצליח לנסח כתב יד משלו

ארנון לא אהבה את המחשבות שלי על יוצרי מחול שאינם כוריאוגרפים. למרות שבשנים האחרונות יצרה אך מעט מחולות, היא עדיין חשה ככוריאוגרפית. אני זוכר היטב אחת מעבודותיה האחרונות, מחול לשלושה גברים, "השלושה", שנוצר בשל אילוץ טכני - הכוריאוגרף שעבד באותה עת בלהקה הותיר שלושה רקדנים כביכול "מובטלים", וארנון, שכמנהלת אמנותית היודעת את תפקידה יודעת שרקדנים עם עודף פנאי נוטים להתפרע, אירגנה עבורם את היצירה הקטנה והמצוינת שבה כל אחד מהם רקד מעין דיוקן-בתנועה של עצמו, מהסוג שרק היא, שהכירה אותם היטב, יכלה ליצור.

ארנון תמיד ידעה לדאוג למורים ויוצרים אורחים, לא פעם על חשבון המשפחה הפרטית שלה. אנשים אוהבים לנהל איתה שיחות נפש אמיתיות. היא עצמה אינה מרבה לדבר על עצמה ובעיותיה.

כבר בראשית הדרך היה ברור, שבתנאים של אז, כשהרקדנים עובדים בסטודיו רק יום או יומיים בשבוע ויתר זמנם הם עסוקים בענפים השונים בקיבוצים שלהם, הרמה הטכנית והביצועית לא תעבור את רף המקצוענות, ולהגיע לרמה מקצוענית היה הכרח, אם הלהקה הצעירה והסימפטית ביקשה להיות יותר מקוריוז. שני המורים הכוריאוגרפים שעזרו ללהקה לעבור את המחיצה למקצוענות היו אמריקאים, או נכון יותר אמריקאים גולים, שהעדיפו לחיות ולעבוד באירופה - פלורה קושמן וג'ין היל-סאגאן.

פלורה קושמן לימדה בעיקר ב-The Place בלונדון וגם בבית הספר Mudra של מוריס בז'אר בבריסל, ואת פגישתה עם הקיבוצית היא מתארת כך: "לימדתי בקורס הקיץ של האקדמיה ע"ש רובין בירושלים. אחדים מהסטודנטים בלטו באיכות המיוחדת של תנועתם. שאלתי אותם מנין הם ואיפה למדו". לתדהמתה התברר שכל אלה ששמה לב אליהם היו חניכי האולפן האזורי מטה אשר, שיהודית ארנון ניהלה בגעתון. שאלתי מה היה כל כך מיוחד בהם. "הנפש שלהם היתה מחוברת לגוף", היא ענתה. וזה מה שלדעתה עשה את התנועה שלהם מרתקת אפילו אם הטכניקה שלהם לא היתה מי יודע מה. אחרי פגישות אחדות ומתן שיעורים בגעתון, קושמן התחילה לחוש שייכת לגעתון. העבודה היתה קשה, ואחרי שצפתה במופעים של הלהקה הגיעה למסקנה שהגיע הזמן להפוך את הצעירים הסימפטיים הללו לרקדנים. היא לימדה אותם את הטכניקה האמריקאית מבית מדרשה של מרתה גראהם ויצרה עבור הלהקה מספר יצירות.

ממש כמו פלורה קושמן, ג'ין היל-סאגאן היה אמריקאי בגלות מרצון באירופה. הוא רקד בכמה וכמה להקות באלט, בעיקר בגרמניה, אז הוזמן ארצה ללמד ולעבוד, ונשאר 12 שנה. יצירותיו מצויות ברפרטואר של כל להקות המחול הישראליות של אותן שנים - הוא עבד בבת-שבע, בבת-דור ובבאלט הישראלי, אבל, כפי שאמר לי לא פעם, המקום אליו הוא מרגיש "שייך" זה הלהקה הקיבוצית והסטודיו בגעתון.

קושמן והיל-סאגאן היו מורים קפדנים, שאינם מוותרים לתלמידים ואינם מתייאשים. שניהם היו מאלה הרואים בתנועה אמצעי לביטוי רגשות, ומצפים מהרקדנים להזדהות עם החומר המחולי. היצירות של היל-סאגאן נטו להיות אפלות, בוערות באש של תשוקה, ויצירותיה של קושמן נטו לקדרות ופסימיזם. למרות זאת מצאו הרקדנים הצעירים של הקיבוצית דרך להזדהות עם החומר התנועתי. אולי זה ביטוי לנכונות חניכי החינוך הקיבוצי לקבל את מרות החברה בלב שלם, אולי לכריזמה שהיתה לשני המורים של הלהקה ואולי לצירוף של השניים.

על מנת לתאר תיאור גרפי את מידת ההזדהות של המורים הללו עם חניכיהם, הנה סיפור יחסיהם של היל-סאגאן והרקדן הצעיר ויפה התואר (אז טרם סיום לימודיו בתיכון) יאיר שפירא. לשפירא לא היתה טכניקה, והיה עליו להקדיש זמן ומרץ רב לפיתוח יכולתו הבימתית. היל-סאגאן עבד איתו בקפידה ובמסירות והיה ברור לכל שהוא מאוהב בנער היפה אף ש"שיפשף" אותו בשיעורים ללא רחמים, דרש ממנו הרבה ולא היה מוכן לשמוע תירוצים. התוצאה היתה מרשימה - יאיר שפירא הוזמן עוד לפני גיוסו לצה"ל לרקוד בלהקת בת-שבע, שהיתה אז ללא ספק הלהקה המובילה בארץ.

בימים הראשונים של מלחמת יום הכיפורים הוא נהרג על החרמון, והיל-סאגאן היה שבור ממותו. כשבת-דור הזמינה אצלו עבודה הוא הוציא תחת ידיו את מה שבעיני היא יצירת המופת שלו, "והיה ככלות...", רקוויאם ללוחם צעיר שנפל בקרב, והקדיש אותה לזכרו של יאיר שפירא.

היל-סאגאן נפטר ב-1991, שנים מעטות אחרי ששב לאמריקה ועבד בפילדלפיה. זמן מה אחרי מותו קיבלה יהודית ארנון הודעה על דבר דואר גדול שהגיע עבורה מאמריקה. לא קשה לתאר את תדהמתה כשפתחה את החבילה וגילתה בה קופסת פח מלאה אפר ומסומנת בשמו של ג'ין היל-סאגאן ותאריך מותו. היום מונחת הקופסה עם אפרו בכד חרס גדול מול הכניסה לסטודיו של הלהקה.

"זמן אמיתי", כור: רמי באר
רקדנים: זיו פרנקל ורחלי פרי, צילום: אורי נבו
"IN REAL TIME", CHOR.: RAMI BE'ER
DANCERS: ZIV FRENKEL & RACHELI PERRI, PHOTO: URI NEVO

להקת מחול משולה לאורגניזם חי. ככל שהלהקה מתפתחת ומתבגרת, היא זקוקה לדם צעיר לריענון, ממש כמו התאים בגוף. ארנון ידעה שבית הספר האזורי שהיא מנהלת הוא המקור לדורות הבאים של רקדני הלהקה, אף שהגיעו כמובן גם בוגרי אולפנים אזוריים אחרים ותלמידי סטודיות שונות. במקביל היא ניהלה כל השנים חיפושים אחרי כשרונות צעירים בארץ ובחו"ל. פעם, כשהתעורר צורך בייבוא רקדנים זרים, היה הכרח להסוות את הדבר תחת כותרות כמו השתלמויות או התנדבות, בשל התנגדות רוב הקיבוצים ל"עבודה שכירה". בשנים האחרונות העסקת לא חברים בשכר בתנועה הקיבוצית כבר אינה נחשבת לבעיה, ולכן גם בלהקה הקיבוצית כשליש "עובדי חוץ" כאלה. רבים מאלה שרקדו שנתיים שלוש בלהקה חזרו לארצותיהם, ולרובם קריירה מוצלחת. רבים מהם שומרים על קשרים עם ארנון ועם אסתי לביא, חברת געתון שמשמת כמין אם בית ומשרד קשר לאמנים הזרים המתארחים בלהקה.

בשל דאגתה לדור המשך הוזמנו לבית הספר האזורי של געתון מיטב המורים מהארץ ומחו"ל, ביניהם לורן מאיר, ג'ין סולן, סיגהילט פאהל, איוואן קראמר, אם לציין רק אחדים מהיותר ידועים.

המקור החשוב ביותר של רקדנים צעירים היא הסדנה הדו שנתית שליד האולפן האזורי. זו מסגרת ייחודית, המאפשרת לתלמידי כיתות י"א וי"ב להקדיש את כל עיתותיהם למחול, מבלי לעזוב את ההכנות שלהם לבחינות הבגרות, וליוצאי צה"ל להמשיך את השתלמותם באמנות בה בחרו. חבורה זו של כעשרים צעירות וצעירים משמשת מאגר כשרונות פוטנציאליים ללהקה. כמובן, אחדים מהם עוזבים ומצטרפים ללהקות אחרות. זו עובדה שיש להשלים איתה גם אם אינה נעימה, שכשרונות "בורחים" למסגרות אחרות. הרקדנית הראשונה שהתפתתה לעזוב את הקיבוצית לטובת תל אביב היתה מרים הרץ מעין-שמר, שהוזמנה להצטרף לבת-דור.

במקרה ההוא ארנון חשה ממש נבגדת. ניסיתי אז להסביר לה, שזה, בעצם, סימן טוב ואפילו מחמאה, שמנסים כביכול לקחת ממנה את חניכיה, ושאלה החיים בכל להקה ובית ספר טוב. עם השנים הכל התרגלו למעברים כאלה.

כשם שהמעבר מלימודי ריקוד למקצוענות בתחום הוא מכריע, לא רק בחיי הפרט אלא גם בהתפתחות הגוף האמנותי שבו הוא פועל, כך גם האופי של סיום הקריירה הבימתית אומר הרבה על המדיניות הנקוטה בלהקה ועל ידי הנהלתה. להקות שרקדניהן מחפשים, עם פרישתם מהופעות, דרך להישאר במסגרתן בתפקידים חשובים שאינם מצריכים להופיע על הבימה הן להקות שהשכילו ליצור מסורת מיוחדת ואווירה נעימה. הבטחת ההמשכיות הכרחית אם ללהקה יש שאיפה לעצמיות וייחוד אמנותי. בלהקה הקיבוצית כמעט כל המשרות של מנהלי חזרות, מנהלי בימה, מורים ושאר תפקידים בעלי אופי אמנותי שמחוץ להופעה על הבימה מבוצעים על ידי רקדנים לשעבר. עם כל התחרותיות והבעיות הנפשיות הכרוכות בחיי אמן, הדאגה ליחסים חברתיים ואקלים של סובלנות ו"קיבוציות" אמיתית ניכרת בסטודיו שבגעתון. יהודית ארנון רואה בדלת משרדה הפתוחה תמיד (אפילו דלת דירתה הפרטית פתוחה בדרך כלל) חלק אינטגרלי מעבודתה, ואפילו אם זה בא לעיתים על חשבון בעלה, בנותיה ונכדיה. הטרגדיות הקטנות אבל המכאיבות, המלחמות העזות על לא כלום, העלבונות והתיסכולים הם נחלת כל גוף אמנותי, ומנהל אמנותי אינו פטור מטיפול בהם. הבעיה היא, כפי שניסח זאת אייבור בראון, מבקר תיאטרון אנגלי נודע ש"תיאטרון הוא האמנות הכי קולקטיבית שמבוצעת על ידי האנשים הכי אנוכיים".

מאז הפכו אמצעי התחבורה החדישים והתקשורת האלקטרונית את העולם לכפר גלובלי, אין כמעט אפשרות ליצור סגנון ביתי של להקה או אפילו מדינה, כי מעצם הגדרתו כפר הוא מקום שבו הכל יודעים את הכל על כולם. במיוחד הדבר נכון בתחום הכוריאוגרפיה, כי בשל ניידותם של יוצרים וקיומה של רשת פסטיבלים ענפה, אין כמעט להקה ראויה לשמה שלא ביקרה בארבע קצוות תבל, מה גם שהאקלקטיות היא מסימני הפוסט-מודרניזם. יוצאים מכלל זה הן, אולי, גרמניה, בזכות פינה באוש, ומחול הבוטו היפני.

סגנון בית של להקה תלוי כמעט לחלוטין בדרך עבודתו של הכוריאוגרף הראשי שלה. לא קל לאזן ברפרטואר של להקת מחול מודרני בין תוצרת הבית לעבודות של יוצרים בינלאומיים. במובן זה להקת המחול הקיבוצית היא בת מזל, יש לה כוריאוגרף בית מוכשר והיא מושכת יוצרים מעניינים מארצות אחרות.

רמי באר, היוצר המרכזי של הלהקה, נולד בגעתון, התחנך באולפן האזורי וחזר משירותו הצבאי ישר ללהקה. הוא לא היה רקדן מצטיין, אבל ניחן בכשרון יוצר בלתי רגיל ובמוסיקליות והוא גם מסוגל לעצב בימה

ותלבושות. היום הוא כוריאוגרף עם מוניטין בינלאומיים, שהצליח לנסח כתב יד משלו. עבודותיו, בייחוד העבודות באורך מלא, מבוססות על רעיונות פילוסופיים-חברתיים מבלי לגלוש לתעמולה ופלקט. בעבודתו המרשימה מאוד בנושא האינתיפדה, "יומן מילואים", השתמש בשירים מוקראים ובאמצעים תנועתיים כמו הגבלת יכולת התנועה של הרקדן, ואירוניה חותכת באמצעות העמדה של מוסיקה נשגבה מאת באך מול זריקת אבנים מסוגננת. ביצירה "זמן אמיתי" עוסק רמי באר בילדותו ובחינוך הקיבוצי שוב בדרך חזיתית עקיפה. הכלל, הקיבוץ, מיוצג על ידי שורות של כיסאות קולנוע ניידים המקיפים את הפרט כחומות או חזית. כך גם עסק בעיר המודרנית התוקפנית ובזיכרון השואה של הוריו (ושל יהודית ארנון). ביצירותיו הטריות ניכר פחות נושא מרכזי מוגדר והוא מתפתח לכיוון פיוטי-סוריאליסטי. מלבד הדואטים הנפלאים שרמי באר יוצר, עיקר האמצעים שלו אינם דווקא תנועה ייחודית, אישית, אלא גישה מיוחדת למבנה הבימה ולמחול המאכלס אותה. הוא יוצר לעצמו פיגומים, פודיומים, הגבהות ממינים שונים ובונה מחול שאפשר לכנותו תלת ממדי. המבנים הממשיים שעל הבימה מעניקים לו אפשרויות של תנועה כלפי מעלה ומטה, ועומק הבימה, שבדרך כלל אינו ממלא תפקיד אסתטי מרכזי במחול, אצלו הופך למרכזי.

הלהקה הקיבוצית, ככל להקת מחול, יודעת משברים לא מעטים, אבל איכשהו היסוד משובב הנפש, שפלורה קושמן כינתה חיבור הנפש אל הגוף, נשמר, ועדיין מורגש במופעי הלהקה יסוד ההנאה מן המחול יותר מהתחרותיות הבלתי מתפשרת, הבולטת בלהקות רבות.

התנועה הקיבוצית מצויה בעיצומו של תהליך המאיים על עצם קיומה, לפחות על קיומה כקולקטיב עם מודעות למטרותיו. המשבר של הקיבוץ לקראת מאה שנות קיומו אינו נובע, לדעתי, מכשלון השיטה או מבעיות כלכליות, אם כי כאלה אינן חסרות, אלא הוא תוצאה מאובדן אמון בשאיפה לחיים צודקים יותר, יפים יותר ועשירים יותר מבחינה אנושית ואישית, וגם בלהקה נותן משבר זה את אותותיו.

רמי באר הוא המועמד הטבעי להחליף את יהודית ארנון כמנהל אמנותי. מבחנו לא יהיה בטעם אישי או בכשרון כוריאוגרפי, כי אלה כבר הוכחו, אלא ביכולתו לראות את הלהקה לא רק מנקודת ראות של יוצר, אלא גם של מי שאחראי לכיוון הכללי ולהרכב האנושי שלה, ועוד יותר מזה ביכולת למצוא שותפים ליצירה בארץ ומחוצה לה.

מבחינה כלכלית הקיבוצית במצב איתן כי היא זוכה לתמיכה ציבורית וממשלתית. בכל זאת נקטה הלהקה צעד להגדלת הכנסותיה. לפני כשנה היא יסדה להקה צעירה בתל אביב, מורכבת מרקדנים שכירים, המבצעת בשעות היום בבתי ספר וכדומה, את העבודות המשעשעות של רמי באר לקהלים צעירים. אבל, אם לא יישמר האיזון בין הרקדנים חברי הקיבוץ לשכירים (ביחס של שלושת רבעים ורבע בהתאמה), קיימת סכנה שהאווירה המייחדת את הלהקה תאבד. רבע מאה שנים השכילה יהודית ארנון, בשיתוף הצוות, ליצור עם רקדנים וכוריאוגרפים ולשמור על הייחוד הקיבוצי הזה. מלהקת חובבים בקצה העולם היתה הלהקה הקיבוצית לגוף אמנותי מוכר ומכובד בארץ ובעולם.

"עיר עירומה", כור': רמי באר

"NAKED TOWN", CHOR.: RAMI BE'ER